

Brev till välfärdsområdena och kommunerna om deras uppgifter i ordnandet av tjänster för barn och unga som anlänt som minderåriga utan vårdnadshavare

Arbets- och näringsministeriet och social- och hälsovårdsministeriet ger i detta brev anvisningar om överföringen av barn och unga som anlänt som minderåriga utan vårdnadshavare från mottagningstjänsterna till kommunernas och välfärdsområdenas tjänster. I brevet anges de olika myndigheternas ansvar för att ordna tjänster för ensamkommande minderåriga samt processerna i anslutning till tjänsterna. Barn och unga som har kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare är en särskilt sårbar grupp. I 27 och 28 § i lagen om främjande av integration (1386/2010) finns bestämmelser om ordnandet av boende och stöd för dem. I vissa situationer tillämpas också barnskyddslagen (417/2007).

Med barn och unga som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare avses enligt integrationslagen personer som anlänt som minderåriga till Finland utan vårdnadshavare, som beviljats uppehållstillstånd efter att de har sökt internationellt skydd i Finland, som är kvotflyktingar eller som får tillfälligt skydd och har en hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994). Med barn avses personer under 18 år och med unga personer i åldern 18–24 år. Barnen och de unga omfattas av de mottagningstjänster som avses i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011, nedan mottagningslagen) tills de får uppehållstillstånd på grund av internationellt skydd, barn och unga som får tillfälligt skydd tills de får en hemkommun.

Med hemkommun avses en hemkommun enligt 2 § i lagen om hemkommun (201/1994). Hemkommunen registreras i befolkningsdatasystemet. Med kommunplats avses kommunens anmälan enligt det i integrationslagens 41 § avsedda avtalet mellan närings-, trafik- och miljöcentralen (nedan NTM-centralen) och kommunen om dess beredskap att ordna bostad, mottagande och service samt ta emot en invandrare som anvisas till kommunen enligt det förfarande för anvisande till kommunen som avses i 5 kap.

1. Övergången från mottagningstjänster till kommunen och anvisandet till kommunen

Barn och unga som anlänt utan vårdnadshavare och som sökt internationellt skydd som minderåriga övergår från mottagningstjänsterna till kommunen efter att de fått uppehållstillstånd. Barn och unga som anlänt som minderåriga utan vårdnadshavare och som får tillfälligt skydd övergår till kommunen när de ansökt om hemkommun och fått en hemkommun registrerad för sig i befolkningsdatasystemet. Personer som får tillfälligt skydd får ansöka om en hemkommun när de vistats i Finland i 12 månader, men kan om de så önskar stanna kvar i mottagningstjänsterna. Migrationsverket har gett närmare anvisningar om förläggningarnas uppgifter när mottagningstjänsterna upphör och personen övergår till kommunen (se bilaga 1).

I princip är målet att överföra alla ensamkommande barn och unga till kommuner så att de anvisas en kommunplats. På så sätt säkerställs att alla myndigheter som sköter uppgifter i anslutning till stödet till barnen och de unga får kännedom om överföringen till kommunen.

När barn och unga som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare får uppehållstillstånd, eller när barn och unga som får tillfälligt skydd ansöker om en hemkommun, ansöker förläggningen om en kommunplats för dem hos NTM-centralen. NTM-centralen och kommunen avtalar om kommunplatsen. Kommunen ska höra välfärdsområdet före anvisandet till kommunen. Hörandet syftar till att säkerställa kontakten och samarbetet mellan kommunen och välfärdsområdet innan en person som anvisas en kommunplats anländer till kommunen. Kommunen och välfärdsområdet kommer sinsemellan överens om förfarandena i samband med hörandet.

När det är fråga om ett barn som kommit till landet som minderårig utan vårdnadshavare är det välfärdsområdet som ansvarar för att ordna boende för barnet. I 28 § i integrationslagen föreskrivs det om familjegrupphem och andra bostadsenheter. Enligt den avtalar NTM-centralen, kommunen och välfärdsområdet om placering av barn och unga vid dessa enheter. Processen för beviljande av kommunplats till ett barn som anlänt som minderårigt utan vårdnadshavare och för placering av ett sådant barn i familjegrupphem bör genomföras i samarbete, så att övergången till kommunen och familjegrupphemmet sker smidigt. Mer information om ensamkommandes övergång till kommunen finns i bilaga 1 om ansökan om kommunplats för minderåriga som får tillfälligt skydd.

För ensamkommande som blivit myndiga under mottagningsprocessen söks alltid kommunplats oberoende av boendeform, så att övergången till behövliga stödåtgärder enligt 27 och 28 § i integrationslagen kan säkerställas. När personer som får internationellt eller tillfälligt skydd fått en hemkommun övergår de till att omfattas av kommunens och välfärdsområdets tjänster. Ensamkommande som blivit myndiga kan dock välja att flytta självständigt till en kommun. Välfärdsområdet och kommunen ska ordna tjänster för de kommuninvånare som bor i området (efter individuella behov) oberoende av om de har en kommunplats enligt integrationslagen eller inte.

För barn och unga som anlänt utan vårdnadshavare och som fått uppehållstillstånd ansöks om registrering av hemkommun hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata först efter det att NTM-centralen anvisat dem till kommunen.

Om det med hänsyn till barnets bästa och situationen är ändamålsenligt att barnet efter att hemkommunen registrerats flyttar in hos släktingar eller fortsätter bo i det enskilda hem¹ där det bott innan uppehållstillstånd eller hemkommun beviljats, ansöks trots det om kommunplats för barnet. Om kommunen inte beviljar kommunplats är det väsentligt att säkerställa att både välfärdsområdet och kommunen på annat sätt får uppgift om att barnet överförs till kommunen. Om barnet med släktingar flyttar in i en bostad dessa ordnat själva eller om barnets boende i enskilt hem inte antecknats i välfärdsområdets register (81 § 4 mom. i barnskyddslagen), ska man förfara på det sätt som förutsätts i barnskyddslagens 81 §. Enligt barnskyddslagens bestämmelse (81 §) om övervakning av vården av barn som placerats i enskilt hem ska beträffande barn som någon annan än ett välfärdsområde varaktigt placerat i enskilt hem anmälan utan dröjsmål göras till välfärdsområdet.

Välfärdsområdet och kommunen ska vara medvetna om ensamkommande minderåriga som bor inom deras område och tillhandahålla dem de tjänster de behöver, oberoende av om de anvisats kommunplats i enlighet med integrationslagen eller inte. Minderåriga utan vårdnadshavare kan också senare övergå från andra boendeformer till familjegrupphem, om välfärdsområdet anser det vara förenligt med barnets stödbehov och barnets bästa. För ensamkommande minderåriga gör kommunen och välfärdsområdet tillsammans upp en integrationsplan för minderåriga. För barn och unga som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare görs i samband med övergången till kommunen också en bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen (1301/2014).

Enligt 27 § i integrationslagen kan barn och unga som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare omfattas av stödåtgärder tills de fyller 25 år eller har en vårdnadshavare i Finland. Stödåtgärder enligt integrationslagen kan till exempel vara boendeservice, stöd för övergången till vuxenlivet och annan socialservice som de ensamkommande barnen och unga behöver. Kommunen ansvarar för tillhandahållandet av basservice (bl.a. skola, ungdoms-, fritids-, motions- och kulturtjänster) för barn och unga som anlänt som minderåriga utan vårdnadshavare.

¹ Enskild inkvartering är en boendeform enligt mottagningslagen som den som söker internationellt skydd eller som får tillfälligt skydd ordnar själv. Enligt 18 § i mottagningslagen kan en minderårig som kommit till landet utan vårdnadshavare också bo i enskilt hem. Det här avser till exempel boende hos släktingar eller en bekant familj. Minderåriga kan flytta in hos släktingar också i förläggningar för vuxna eller familjer, men då är det inte fråga om enskild inkvartering. Föreståndaren för enheten för minderåriga beslutar om förflyttning av ett barn utan vårdnadshavare till enskild inkvartering efter att ha hört barnet och dess företrädare samt förläggningsens socialarbetare. Enheten för minderåriga meddelar bostadsortens välfärdsområde eller Helsingfors stad om enskild inkvartering av minderåriga. Den processen beskrivs närmare i avsnitt 2.2 i det här brevet.

2. Boende för barn som anlänt som minderåriga utan vårdnadshavare

Enligt 27 § i integrationslagen ordnas omvårdnad, omsorg och fostran för ett minderårigt barn som kommit till landet utan vårdnadshavare i familjegrupphem, med hjälp av stödd familjeplacering eller på något annat ändamålsenligt sätt. Valfärdsområdet ansvarar för att ordna boendet och kan med stöd av 28 § i integrationslagen inrätta ett familjegrupphem eller någon annan bostadsenhet för barn och unga.

2.1. Inrättandet av familjegrupphem och samarbetet mellan aktörerna

NTM-centralen avtalar efter behov med valfärdsområdet om att inrätta familjegrupphem och andra bostadsenheter. Valfärdsområdet ska höra kommunen innan ett familjegrupphem eller en annan bostadsenhet inrättas. Om Migrationsverket inrättar ett grupphem i området för minderåriga asylsökande som anlänt utan vårdnadshavare, kan det vara förenligt med barnens och de ungas bästa att inrätta ett familjegrupphem för minderåriga som fått uppehållstillstånd på samma ort, så att kontinuiteten i barnens vardag och deras integration till exempel med tanke på skolor, hobbyer och sociala relationer kan tryggas.

I enlighet med 49 § 1 mom. 1 punkten i integrationslagen ersätter staten valfärdsområdet för kostnader som uppkommit av familjegrupphemets verksamhet. NTM-centralen följer upp familjegrupphemets verksamhetsplan och ekonomiutfall. Mer information för valfärdsområden och kommuner om inrättandet av familjegrupphem finns i bilaga 2 om förutsättningarna för och verksamheten vid familjegrupphem 2023. Valfärdsområdet kan också söka ersättning för kostnader för andra stödåtgärder enligt integrationslagen.

NTM-centralen, valfärdsområdet och kommunen avtalar om placeringen av barn och unga vid enheterna samt om ordnandet av integrationsfrämjande tjänster. Hänvisningen av klienter till familjegrupphem samordnas av NTM-centralen. Grupphemmet skickar en ansökan om kommunplacering till NTM-centralen, som anvisar plats hos kommunen och valfärdsområdet med hänsyn till familjegrupphemets kapacitet och den information som anges i ansökan.

I samband med inrättandet av familjegrupphem ska man också beakta de unga som blir myndiga samt ordnandet av deras boende och stödet för deras självständighetsprocess. Till exempel en bostad för självständigt boende i anslutning till familjegrupphemmet kan vara till stor nytta när en ung övar sig på att bo självständigt.

Ett villkor för att få ovannämnda ersättningar är NTM-centralens beslut. Kostnader ersätts under högst tio år från den första anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet. Ersättning ska sökas hos utvecklings- och förvaltningscentret senast inom två år från utgången av det kalenderår under vilket den verksamhet för vilken ersättning söks har ägt rum.

Mer information: Arbets- och näringsministeriets anvisning om ersättning till kommuner och valfärdsområden för kostnader som uppstår vid tillämpning av lagen om främjande av integration (1386/2010), tillgänglig på <https://www.finlex.fi/sv/viranomaiset/normi/540001/49277>.

2.2. Inkvartering av ensamkommande hos släktingar eller en bekant familj

I synnerhet i fråga om barn som får tillfälligt skydd är det vanligt att barnet i mottagningskedet på förläggningen bor med släktingar eller en bekant familj. Enligt 18 § i mottagningslagen kan en minderårig som kommit till landet utan vårdnadshavare också förflyttas till enskild inkvartering till exempel hos släktingar. Enligt 18 § 2 mom. i den lagen ska förläggningen meddela välfärdsområdet om enskild inkvartering av ett barn.

Sedan välfärdsområdet fått anmälan ska det utreda om det enskilda hemmet till sina förhållanden är lämpligt för barnets vård och fostran samt om den som tagit barnet till sig förmår ta hand om det och om placeringen motsvarar barnets bästa. Beslut ska fattas om godkännande av placeringen. Välfärdsområdet ska vid behov stödja vårdaren genom att ordna stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård för att främja barnets vård och fostran. Välfärdsområdets skyldigheter när det gäller 81 § i barnskyddslagen beskrivs närmare i avsnitt 4 i det här brevet.

När ett barn har fått uppehållstillstånd eller ett barn som får tillfälligt skydd har fått hemkommun bedömer välfärdsområdet som ett led i bedömningen av barnets servicebehov om det är förenligt med barnets bästa att fortsatt bo med släktingar eller bekanta i enskild inkvartering. Bedömningen ska göras när personen blir kommuninvånare och börjar omfattas av välfärdsområdets tjänster, även om förläggningen tidigare har godkänt den enskilda inkvarteringen.

2.3. Stödd familjeplacering och familjevård för barn som vistas i landet utan vårdnadshavare

Den stödda familjeplaceringen har inte preciserats i integrationslagen. Stödd familjeplacering ska särskiljas från familjevård enligt familjevårdslagen (263/2015) som välfärdsområdet kan ordna som socialservice. Familjevård som socialservice för barn som omfattas av integrationslagen har utvecklats till exempel inom Västra Nylands välfärdsområde, och modellen beskrivs i guiden för integrationsfrämjande familjevård².

I 6 § i familjevårdslagen föreskrivs det om familjevårdarens behörighet. Personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård kan godkännas som familjevårdare. Dessutom ska den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare genomgå den förberedande utbildning som arbetet kräver.

Välfärdsområdet har till uppgift att bedöma om den person hos vilken barnet har bott i enskild inkvartering till exempel under mottagningstjänsterna är lämplig som familjevårdare och för den utbildning som arbetet kräver. I ordnandet av familjevård ska förfarandet följa familjevårdslagen.

² Familjevård för ensamkommande minderåriga (luvn.fi)

2.4. Boende för unga som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare

Om en ung som anlänt som minderårig utan vårdnadshavare och som blivit myndig har behov av tjänster för stött boende utifrån bedömningen av servicebehovet enligt socialvårdslagen, ska välfärdsområdet tillhandahålla tjänsterna i enlighet med socialvårdslagen.

3. Företrädande av barn som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare

Enligt 39 § i mottagningslagen ska det för barn som söker internationellt skydd, får tillfälligt skydd eller är offer för människohandel och som inte har uppehållstillstånd utan dröjsmål utses en företrädare, om barnet befinner sig i Finland utan vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare. Ofta fortsätter samma person som barnets företrädare även efter det att barnet har fått uppehållstillstånd och övergått till kommunen, eller barnet som får tillfälligt skydd har fått hemkommun. För barn som anlänt som kvotflyktingar och andra barn utan vårdnadshavare som ännu inte har en företrädare utses en företrädare i enlighet med 56 § i integrationslagen.

Företrädaren har till uppgift att säkerställa att barnets bästa beaktas i olika situationer. Den företrädare som förordnats för barnet för talan i alla frågor som rör barnets person och förmögenhet, till exempel vid främjande av familjeåterförening eller ansökan om fortsatt tillstånd för minderårig. Företrädaren ska också föra vårdnadshavarens talan i centrala frågor som rör barnets integration, utbildning samt social- och hälsovård och i andra centrala frågor. Företrädaren ska vid behov hjälpa barnet med att hålla kontakt med sina släktingar i Finland eller på andra ställen.

Företrädaren ska kunna börja spåra barnets familj via Finlands Röda Kors personförfrågan, om barnet inte exakt vet var familjen finns och inte har några kontaktuppgifter för att få tag på familjen. Företrädaren bör om möjligt rådgöra om barnets framtid med barnets släktingar eller med företrädare för den sammanslutning som barnet känner att det tillhör.

Företrädaren har närvarorätt i alla planerings- och beslutsprocesser, inklusive behandlingen av besvärshandlingar, vårdarrangemang och all verksamhet som syftar till att söka bestående lösningar på barnets situation. I det här sammanhanget ska företrädaren se till att trygga barnets bästa och att barnets rättsliga, sociala, hälsomässiga, psykiska, materiella och utbildningsmässiga behov täcks bland annat så att företrädaren fungerar som en kontaktperson mellan barnet och de speciella ämbetsverk eller personer som erbjuder kontinuitet för den vård som barnet behöver.

I företrädarens uppgifter ingår inte barnets dagliga vård, fostran eller övriga omvårdnad. Enligt 87 c § i integrationslagen har företrädaren rätt att av välfärdsområdet få nödvändiga uppgifter om barnet. Företrädaren ska känna till vilken anställd inom välfärdsområdet som ansvarar för den minderårigas ärenden.

NTM-centralen kan be välfärdsområdet utse en ansvarig, till exempel en socialarbetare, för en minderårig i samband med anvisandet till kommunen. I samband med anvisandet till kommunen lämnas den ansvarigas kontaktinformation till företrädaren för kännedom. Om välfärdsområdet inte kan utse en ansvarig person i samband med anvisandet till kommunen, kan välfärdsområdet utse en annan kontaktperson som vid behov ansvarar för barnets ärenden. Om barnet bor hos en närstående eller släkting i enskild inkvartering är det viktigt att företrädaren har nära samarbete med barnets släktingar.

Om företrädaren behöver tolkning vid möten med barnet i ett familjegrupphem, beställer familjegrupphemmet en tolk. Familjegrupphemmet kan i enlighet med NTM-centralens anvisningar reservera pengar för tolkningskostnader i sin budget. Ersättningen av familjegrupphemmens kostnader beskrivs ovan i avsnitt 2.1.

Om företrädaren behöver tolkning vid möten med barnet i enskild inkvartering, beställer välfärdsområdet en tolk på företrädarens begäran. Företrädaren får inte själv beställa en tolk utan ska till exempel kontakta barnets socialarbetare. Välfärdsområdet söker med stöd av 48 § i integrationslagen ersättning för tolkning hos utvecklings- och förvaltningscentret.

4. Välfärdsområdets skyldigheter enligt barnskyddslagen i vissa speciella situationer

Om barnet kommit till Finland med sin vårdnadshavare, kan vårdnadshavaren komma överens om barnets vård och omsorg med en närstående eller en släkting på samma sätt som andra kommuninvånare. Den person som vårdnadshavaren utser tar alltså hand om barnet till exempel under vårdnadshavarens utlandsresa. För sådana överenskommelser behövs inte myndigheterna.

Om barnet kommit till Finland med sin vårdnadshavare och permanent förflyttas till ett enskilt hem och inte vårdas av föräldrarna, ska man förfara på det sätt som anges i barnskyddslagens 81 § om övervakning av vården av barn som placerats i enskilt hem. Enligt den ska välfärdsområdet utan dröjsmål meddelas om barnet. Såväl barnets vårdnadshavare som den i vars vård barnet placerats är skyldig att göra en sådan anmälan.

Sedan välfärdsområdet fått anmälan ska det utreda om det enskilda hemmet till sina förhållanden är lämpligt för barnets vård och fostran samt om den som tagit barnet till sig förmår ta hand om det och om placeringen motsvarar barnets bästa. Situationen kan utredas till exempel genom att man träffar barnet och den som tagit barnet till sig eller genom ett hembesök.

Beslut om att godkänna placeringen ska fattas med stöd av 81 § 2 mom. i barnskyddslagen och det är möjligt att begära omprövning av det hos välfärdsområdet. Ändring i beslutet får vidare sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Rätt att söka ändring har barnet när det fyllt 12 år, barnets vårdnadshavare och den person i vars vård barnet placerats.

Välfärdsområdet ska för den som tagit emot barnet för vård klargöra vilka rättigheter och skyldigheter denne har samt vid behov stödja vårdaren genom att inleda en klientrelation inom barnskyddet och ordna stödåtgärder inom öppenvården enligt barnskyddslagen i syfte att främja barnets vård och fostran. Förutsättningarna för en fortsatt placering i enskild inkvartering och behovet av stödåtgärder ska vid behov följas upp. Välfärdsområdet ska föra ett register över barn som placerats i enskilt hem inom välfärdsområdet (81 § 3 och 4 mom. i barnskyddslagen). Placering i enskild inkvartering ger inte den som ansvarar för barnets vård rätt till arvoden och kostnadsersättningar enligt familjevårdslagen.

Om det enskilda hemmet eller den vård och fostran som ges där konstateras vara olämpliga eller bristfälliga, ska välfärdsområdet försöka rätta till saken. Om detta inte lyckas, kan välfärdsområdet förbjuda att barnet hålls i detta hem. Välfärdsområdet ska då sörja för att barnets vård och fostran ordnas enligt barnets bästa och behov, i vård utom hemmet inom barnskyddet om det behövs.

Förbud mot att hålla barnet i ett enskilt hem ska utfärdas genom ett överklagbart beslut med stöd av 81 § 5 mom. i barnskyddslagen. Omprövning av beslutet kan begäras hos välfärdsområdet och besvär kan anföras hos förvaltningsdomstolen och med besvärsmot hos högsta förvaltningsdomstolen. Som parter i ärendet betraktas den hos vilken barnet avses placeras i enskild inkvartering, barnets vårdnadshavare och barnet självt om det fyllt 12 år.

Barnskyddslagen förpliktar välfärdsområdet att agera även när barnets behov av vård och omsorg, förhållanden som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kan kräva att behovet av barnskydd utreds. Om till exempel vårdnadshavaren har underlåtit att ge barnet den vård och omsorg som barnet behöver, ska en barnskyddsanmälan göras (25 § i barnskyddslagen). Barnskyddet har till uppgift att utreda behovet av barnskydd i enlighet med 26 § i barnskyddslagen.

När villkoren enligt 27 § i barnskyddslagen uppfylls inleds en klientrelation för barnet hos barnskyddet och vid behov görs en brådskande placering, om barnet på grund av bristfällig omsorg är i omedelbar fara och villkoren i barnskyddslagens 40 § uppfylls. Under placeringen ska det utredas vilken långvarig boendeform som är förenlig med barnets bästa, om det konstateras att barnets vårdnadshavare har lämnat landet för en lång tid och det inte finns grunder för omhändertagande.

När det är fråga om ett barn som får internationellt skydd, ett barn som får tillfälligt skydd och har hemkommun eller ett barn som anlånt som kvotflykting, och barnet blir utan sin vårdnadshavares vård och omsorg till exempel för att vårdnadshavaren avlidit, kan välfärdsområdet avgöra var barnet ska bo långvarigt på samma sätt som för ensamkommande barn. Då kan barnet till exempel bo i familjegrupphem. Barnet får stöd enligt integrationslagen och ska förordnas en företrädare. Dessutom ersätts välfärdsområdet med stöd av integrationslagen för kostnader för barnets boende och andra tjänster. Även under tiden i familjegrupphem kan barnet efter behov stödjas till exempel genom stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård eller annan socialservice.

Mer information:

Anna Bruun, konsultativ tjänsteman, ANM, 0295 048 254

Henna Leppämäki, specialsakkunnig, SHM, 029 516 3132

E-post: [fornamn.efternamn\(at\)gov.fi](mailto:fornamn.efternamn(at)gov.fi)

Bilagor

BILAGA 1 om ansökan om kommunplats för minderåriga som får tillfälligt skydd och som saknar vårdnadshavare

BILAGA 2 om inrättande av familjegrupper: information till välfärdsområdena och kommunerna om förutsättningarna och verksamheten 2023

Sändlista:

välfärdsområdena, kommunerna

För kännedom:

Finlands Kommunförbund, NTM-centralerna, Migrationsverket, förläggningarna